اصول اقيسه

اثر

مرعشى مصطفى كامل

ناشرى

بايزيدده كتابجى ايرانلى حسين افندى

معارف نظارت جليله‌سنك ٩١٤ نومرو و فى ٥ كانون ثانى سنه [illegible]
تاريخلى رخصتنامه‌سيله طبع ايدلمشدر

استانبول

(آ. آصادوريان) شركت مرتبيه مطبعه‌سى — باب عالى جاده‌سنده نومرو ٥٢

١٣٠٧

اصول اقیسه

اثر

مرعشی مصطفی کامل

ناشری

بایزیدده کتابجی ایرانلی حسین افندی

معارف نظارت جلیله‌سنك ۹۱٤ نومرو و فی ٥ کانون ثانی سنه ۳۰۶
تاریخلی رخصتنامه‌سیله طبع ایدلمشدر

استانبول
(آ. آصادوریان) شرکت مرتبیه مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سنده نومرو ٥٢
١٣٠٧

اصول اقيسه

بسم الله الرحمن الرحيم

اعلم ان الدليل قد يذكر بكلتى مقدمتيه وقد يقتصر على احديهما فالأول سهل والثانى صعب يحتاج الى البيان فانظر الى التبيان * اذا وجدت دليلا هكذا توقف عليه وانظر الى مقدمته المذكورة لا تخلو اما ان تشتمل على موضوع المطلوب او محموله فان كان الأول فهى صغرى القياس وكبراه مطوية وذلك الموضوع اما ان يكون موضوعا ايضا فى تلك المقدمة او محمولا فان كان الأول فلاجرم ان الحد الاوسط يكون فيها محمولا فالكبرى المطوية خاصة بالشكل الأول بضربه الأول ان كان المطلوب موجبة كلية كما اذا ادعيت ان كل ج ا واستدللت عليه بان كل ج ب وكل ب ا وخاصة بضربه الثالث ان كان المطلوب موجبة جزئية كما اذا ادعيت ان بعض ج ا واستدللت عليه بان بعض ج ب وكل ب ا ومحتملة بين الضرب الثانى للشكل الأل والثانى للشكل الثانى ان كان المطلوب سالبة كلية لأنك ان اعتبرت الأوسط فى الكبرى المطوية السالبة الكلية موضوعا يكون القياس من ثانى الشكل الأول كما اذا ادعيت لا شئ من ج ا واستدللت عليه بان كل ج ب ولا شئ من ب ا وان اعتبرت الأوسط فيها محمولا يكون القياس من اول الثانى او ثانيه كما اذا ادعيت لا شئ من ج ا واستدللت عليه بان كل ج ب ولا شئ من ا ب

او استدللت بلا شئ من ج ب وكل ا ب ومحتملة بين الضرب الرابع للشكل الأول والضرب الثالث والرابع للشكل الثانى ان كان المطلوب سالبة جزئية على اختلاف اعتبارى الحد الأوسط لأنك اذا ادعيت ليس بعض ج ا واستدللت عليه بان بعض ج ب وقدرت الأوسط فى الكبرى المطوية السالبة الكلية موضوعا وقلت لا شئ من ب ا يكون القياس من الشكل الأول من ضربه الرابع واما اذا قدرته فيها محمولا وقلت لاشئ من ا ب يكون من الشكل الثانى من ضربه الثالث واما اذا استدللت بان بعض ج ليس ب فلا محالة ان الكبرى لا تقدر الامن الشكل الثانى من ضربه الرابع مثل كل ا ب وان كان ذلك الموضوع محمولا فى تلك المقدمة فلا جرم ان الأوسط فيها يكون موضوعا فحينئذ ان الكبرى المطوية محتملة بين الشكل الثالث والرابع سؤاكان المطلوب موجبة اوسالبة لأنك ان اعتبرت الأوسط فى الكبرى المطوية موضوعا يكون القياس من الشكل الثالث من احد ضروبه الستة وان اعتبرت محمولا يكون من الشكل الرابع من احد ضروبه الثمانية مثلا اذا ادعيت بعض ج ا واستدللت عليه بان كل ج ب وقدرت الكبرى موجبة كلية مثل كل ب ا يكون القياس من اول الشكل الثالث او من اول الشكل الرابع مثل كل ا ب على الاختلاف اعتبارى الحد الأوسط فافهم وان قدرتها موجبة جزئية مثل بعض ب ا يكون من خامس الشكل الثالث او من ثانى الشكل الرابع مثل بعض ا ب على الأختلاف المذكور واما اذا استدللت بان بعض ج ب فلا تقدر الكبرى الا موجبة كلية ولا يعتبر الأوسط فيها الا موضوعا فيكون القياس من ثالث الشكل الثالث مثل كل ب ا لأن اتفاق الصغرى والدعوى فى الأيجاب الجزئى فى صورة صيرورة الموضوع محمولا فى الصغرى منحصر بثالث الشكل الثالث

و اذا ادعيت ليس بعض ج ا واستدللت عليه بان كل ب ج وقدرت الكبرى سالبة كلية يكون القياس من ثانى الشكل الثالث مثل لاشئ من ب ا او من رابع الشكل الرابع مثل لاشئ من ا ب على اختلاف اعتبارى الأوسط واما اذا استدللت بان بعض ب ج وقدرت الكبرى سالبة كلية فالقياس من رابع الشكل الثالث مثل لاشئ من ب ا او من خامس الشكل الرابع مثل لاشئ من ا ب واما اذا استدللت بان كل ب ج وقدرت الكبرى سالبة جزئية فهو من سادس الشكل الثالث مثل بعض ب ليس ا او من سابع الشكل الرابع مثل بعض ا ليس ب واما اذا استدللت بلا شئ من ا ب فلا تخلو من ان تقدر الكبرى موجبة كلية او جزئية فالأول من ثالث الشكل الرابع مثل كل ب ج والثانى من ثامنه مثل بعض ب ج واما اذا استدللت بان بعض ا ليس ب تقدر الكبرى موجبة كلية فيكون القياس من سادس الشكل الرابع مثل كل ب ج وان كان الثانى يعنى ان اشتملت المقدمة المذكورة على محمول المطلوب فهى كبرى القياس وصغراه مطوية و ذلك المحمول اما ان يكون موضوعا فى تلك المقدمة او محمولا فان كان الثانى فلا جرم ان الأوسط يكون فيها موضوعا فالصغرى المطوية محتملة بين الشكل الأول والثالث لأنك ان اعتبرت الأوسط فى الصغرى المطوية محمولا يكون القياس من اول الشكل الأول ان كان المطلوب موجبة كلية كما اذا ادعيت كل ج ا واستدللت عليه بان كل ب ا وقدرت الصغرى موجبة كلية هكذا كل ج ب او من ثالثه ان كان المطلوب موجبة جزئية كما اذا ادعيت بعض ج ا واستدللت عليه بان كل ب ا وقدرت الصغرى موجبة جزئية هكذا بعض ج ب وفى هذه الصورة يحتمل بثالث الشكل الثالث ان اعتبرت الأوسط فى الصغرى موضوعا كما سيأتى او من ثانيه ان كان المطلوب سالبة كلية كما اذا ادعيت

لاشئ من ج ا واستدللت عليه بلاشئ من ب ا وقدرت الصغرى موجبة كلية هكذا كل ج ب او من رابعه ان كان المطلوب سالبة جزئية كما اذا ادعيت ليس بعض ج ا واستدللت عليه بلا شئ من ب ا وقدرت الصغرى موجبة جزئية هكذا بعض ج ب وفى هذه الصورة يحتمل بالشكل الثالث بضربه الرابع وان اعتبرت الأوسط فيها موضوعا يكون القياس من اول الشكل الثالث اوثالثه او خامسه ان كان المطلوب موجبة جزئية لأنك اذا ادعيت بعض ج ا واستدللت عليه بان كل ب ا وقدرت الصغرى موجبة كلية هكذا كل ب ج يكون القياس من ضربه الأول وان استدللت بان كل ب ا وقدرت الصغرى موجبة جزئية هكذا بعض ب ج يكون من ضربه الثالث وان استدللت بان بعض ب ا وقدرت الصغرى موجبة كلية هكذا كل ب ج يكون من ضربه الخامس وان كان المطلوب سالبة جزئية يكون من ضربه الثانى او الرابع او السادس لأنك اذا ادعيت ليس بعض ج ا واستدللت عليه بلاشئ من ب ا وقدرت الصغرى موجبة كلية هكذا كل ب ج يكون القياس من ضربه الثانى واما اذا قدرتها موجبة جزئية هكذا بعض ب ج يكون من ضربه الرابع واما اذا استدللت بليس بعض ب ا وقدرت الصغرى موجبة كلية هكذا كل ب ج يكون من ضربه السادس وان كان ذلك المحمول موضوعا فى المقدمة المذكورة فلا جرم ان الحد الأوسط يكون فيها محمولا فالصغرى المطوية خاصة بالشكل الرابع بضربه الأول او الثانى ان كان المطلوب موجبة جزئية كما اذا ادعيت بعض ج ا واستدللت عليه بان كل ا ب وقدرت الصغرى موجبة كلية هكذا كل ب ج يكون القياس من ضربه الأول واما اذا استدللت عليه بان بعض ا ب وقدرت الصغرى موجبة كلية هكذا كل ب ج يكون من ضربه الثانى اذلا احتمال على هذا التقدير الى الشكل

الثانى لأنه لاينتج الأيجاب قطعا وان كان المطلوب سالبة فالصغرى المطوية محتملة بين الشكل الثانى من احد ضروبه الأربعة والشكل الرابع من احد ضروبه سوى الأول والثانى لأنك اذا ادعيت لاشئ من ج ا واستدللت عليه بلاشى من ا ب فلابد من ان تقدر الصغرى موجبة كلية هكذا كل ج ب فيكون القياس من الشكل الثانى من ضربه الأول لأن اتفاق الكبرى والدعوى فى السلب الكلى فى صورة صيرورة المحمول موضوعا فى الكبرى منحصر بالشكل الثانى بضربه الأول وان استدللت عليه بان كل ا ب فالقياس محتمل بين الشكل الثانى من ضربه الثانى والشكل الرابع من ضربه الثالث مثل (ص) لاشئ من ج ب (او) لاشئ من ب ج على اختلاف اعتبارى الأوسط واما اذا ادعيت ليس بعض ج ا واستدللت عليه بلاشئ من ا ب فالقياس محتمل بين ثالث الشكل الثانى وخامس الشكل الرابع مثل بعض ج ب (او) بعض ب ج على الأختلاف المذكور واما اذا استدللت بان كل ا ب فالقياس محتمل بين رابع الشكل الثانى وسادس الشكل الرابع مثل (ص) ليس بعض ج ب (او) ليس بعض ب ج على ذلك الأختلاف واما اذا استدللت (ك) بلاشى من ا ب فان قدرت الصغرى موجبة كلية هكذا كل ب ج يكون القياس من رابع الشكل الرابع و ان قدرتها موجبة جزئية هكذا بعض ب ج يكون من ضربه الخامس واما اذا استدللت عليه (ك) بليس بعض ب ا تقدر الصغرى موجبة كلية هكذا كل ب ج فيكون من ضربه السابع واذا استدللت بعض ا ب تقدر سالبة كلية هكذا لاشئ من ب ج فيكون القياس من ضربه الثامن الحمد لله الذى وفقنا الأتمام .

﴿ رد الأشكال ﴾

اعلم ان طرق رد الأشكال الثلاثة الى الأول مفصل فى المنطق ولكننى اردت ان اجمله واولج فيه التذكرة التى لم نطلع عليه فى كتبهم وقلت ان موضوع المطلوب يوجد فى الصغرى ومحموله فى الكبرى فان كان الأوسط محمولا فى الصغرى وموضوعا فى الكبرى يبقى الموضوع والمحمول على حالتى الموضوعية والمحمولية فاذا سقط الأوسط ينتج هذا الشكل مطلوبا من غير تعب ولذا عدوه فى المرتبة الأولى وسموه بالشكل الأول وردّوا الأشكال الباقية اليه مثل كل ج ب وكل ب ا فكل ج ا وان كان الأمر على العكس فكلاهما يتغيران بحيث يصير الموضوع محمولا فى الصغرى والمحمول موضوعا فى الكبرى فيحتاج وقت الأنتاج الى ان يردّ الى الشكل الأول بان يجعل الموضوعان فى كلتى المقدمتين محمولين والمحمولان موضوعين ولذا عدّوا هذا الشكل فى المرتبة الرابعة وسموه بالشكل الرابع لكونه ٩ على خلاف الأول فى كلتى المقدمتين مثل كل ب ا وكل ج ب فبعض ا ج وان كان الأوسط محمولا فيهما فلا يتغير موضوع المطلوب فى الصغرى لكن يتغير محموله فى الكبرى ويصير موضوعا فيحتاج وقت الأنتاج ايضا الى ان يردّ الى الشكل الأول بان يجعل موضوع الكبرى محمولا وبالعكس ولذا عدوه فى المرتبة الثانية وسموه بالشكل الثانى لأن اشرف جزئى المطلوب الذى هو الحد الأصغر لم يتغير فى الصغرى وان تغيّر اخسهما فى الكبرى مثل كل ج ب ولاشئ من ا ب فلا شئ من ج ا وان كان الأوسط موضوعا فيهما فلا يتغير محمول المطلوب فى الكبرى لكن يتغير موضوعه فى الصغرى ويصير محمولا فيحتاج

٩ علة العلة مح

وقت الانتاج الى ان يرد الى الشكل الأول بان يجعل موضوع الصغرى محمولا و محموله موضوعا ولذا عدّوا هذا الشكل فى المرتبة الثالثة لتغير اشرف جزئى المطلوب فى الصغرى وان لم يتغير اخسهما فى الكبرى مثل كل ج ب وكل ب ا فبعض ج ا.

تمام

ترجمه برزبان فارسی

هر دلیلی که باصغری وکبریش درعباره مذکور شود بیك نبذهٔ تأمل شکلش یافته شود واقتضأ بیان نمی دارد اما آن دلیلی که درعباره برمقدمتی مقصورست جزؤی ذهن را بپچاند * وبرخی رخسارهٔ اندیشه را خراشد * پس هرکاه که چنین مقدمهٔ یافتیم یکبار آنرا نکریم خالی نیست که برموضوع دعوی مشتملست یا محمول اکر اول باشد صغریست وکبریش مطویست نیز آن موضوع دران مقدمهٔ مذکوره موضوعست یا محمول اکر موضوع باشد لا جرم حد اوسط دران مقدمه محمول فقد پس کبریٔ مطوی بشکل نخستین خاصست بضرب اولش اکر مطلوب موجبهٔ کلیه باشد چنین بودکه دعوی میکنی همه ج ا وبر آن چنین حجت می آری همه ج ب پس قادرنهٔ که کبریٔ مطوی را از شکل نخستین از ضرب نخستنیش نمی سازی چنین همه ب ا یا خاصست بضرب سومش اکر مطلوب موجبهٔ جزئیه باشد چنین بودکه دعوی میکنی برخی ج ا وبر آن چنین حجت می آری برخی ج ب پس قادرنهٔ که کبریٔ مطوی را نیز از شکل نخستین از ضرب سومش نمی سازی چنین همه ب ا و درمیان ضرب دوم شکل یکم وضرب یکم و دوم شکل دوم محتملست اکر مطلوب سالبهٔ کلیه باشد چون درکبریٔ مطویٔ سالبهٔ کلیه حد اوسط را اکر مصنوع اعتبارکنی آن قیاس از شکل یکم باشد از ضرب دومش چنین بودکه دعوی میکنی لا شئ من ج ا وبر آن چنین حجت می آری همه ج ب پس کبری را سالبهٔ کلیه می سازی از شکل یکم ازضرب دومش چنین لا شئ من ب ا واکر محمول اعتبارکنی آن قیاس از شکل دوم

باشد از ضرب یکمش یا دوم چنین بود که دعوی میکنی لا شیٔ من ج ا
و بر آن چنین حجت می آری همه ج ب پس کبری را از ضرب یکمش
می سازی و کویی لا شیٔ من ا ب و اکر چنین حجت می آری لا شیٔ
من ج ب و کبرئ مطوی را موجبهٔ کلیه می سازی چنین همه ا ب آن
زمان از ضرب دومش باشد اندیشه کن و در میان ضرب چهارم شکل یکم
و ضرب سوم و چهارم شکل دوم محتملست اکر مطلوب سالبهٔ جزئیه
باشد و این احتمال بر اختلاف دو اعتبار حد اوسطست چون اکر چنین
دعوی میکنی لیس بعض ج ا و بر آن چنین حجت می آری (ص) برخی
ج ب و حد اوسط را در کبرئ مطوئ سالبهٔ کلیه موضوع می سازی
و میکویی (ك) لا شیٔ من ب ا آن قیاس از شکل یکم باشد از ضرب
چهارمش و اکر در وی محمول سازی و میکویی (ك) لا شیٔ من ا ب
از شکل دوم باشد از ضرب سومش و اکر چنین حجت می آری بعض
ج لیس ب چاره نیست که کبرئ مطوی از شکل دوم مقدّر نشود از ضرب
چهارمش چنین (ك) همه ا ب و اکر آن موضوع دران مقدمه محمول
کردد لا جرم حد اوسط در وی موضوع فقد پس کبرئ مطوی در میان
شکل سوم و چهارم محتملست خواهی مطلوب موجبه باشد خواهی
سالبه چون حد اوسط را در کبرئ مطوی اکر موضوع اعتبار کنی
از شکل سوم باشد از یك ضروب ششش و اکر محمول اعتبار کنی
از شکل چهارم باشد از یك ضروب هشتش مثلا وقتی که چنین دعوی
میکنی برخی ج ا و بر آن چنین حجت می آری (ص) همه ب ج و کبرئ
مطوی را موجبهٔ کلیه می سازی آن قیاس از شکل سوم باشد از ضرب
یکمش چنین (ك) همه ب ا یا از شکل چهارم باشد از ضرب یکمش چنین
(ك) همه ا ب و این احتمال نیز بر اختلاف دو اعتبار حد اوسطست

و اکر کبرئ مطوی را موجبهٔ جزئیه می سازی از شکل سوم باشد
از ضرب پنجمش چنین برخی ب ا یا از شکل چهارم باشد از ضرب
دومش چنین (ك) برخی ا ب و این احتمال نیز بر اختلاف مذکورست
و اکر چنین حجت می آری (ص) برخی ج ب کبرئ مطوی را موجبهٔ
کلیه می سازی و بس و حد اوسط را دران کبری موضوع اعتبار کنی
و بس پس آن قیاس از شکل سوم باشد از ضرب سومش چنین همه ب ا
چرا که اتفاق ساختن صغری و دعوی در ایجاب جزئی درهنکامی که
موضوع مطلوب در صغری محمول کردید منحصرست بضرب سوم شکل
سوم و اکر چنین دعوی میکنی لیس بعض ج ا و بر آن با چنین حجت
می آری (ص) همه ب ج و کبرئ مطوی را سالبهٔ کلیه می سازی آن قیاس
از شکل سوم باشد از ضرب دومش چنین (ك) لا شیٔ من ب ا یا از شکل
چهارم باشد از ضرب چهارمش چنین (ك) لا شیٔ من ا ب و این احتمال
نیز بر اختلاف دو اعتبار حد اوسطست و اکر چنین حجب می آری
برخی ب ج و کبرئ مطوی را نیز سالبهٔ کلیه می سازی آن قیاس از شکل
سوم باشد از ضرب چهارمش چنین (ك) لا شیٔ من ب ا یا از شکل
چهارم باشد از ضرب پنجمش چنین (ك) لا شیٔ من ا ب و اکر چنین حجت
می آری (ص) همه ب ج و کبرئ مطوی را سالبهٔ جزئیه می سازی آن
قیاس از شکل سوم باشد از ضرب ششمش چنین (ك) لیس بعض ب ا
یا از شکل چهارم باشد از حزب هفتمش چنین (ك) لیس بعض ا ب
و اکر چنین حجت می آری (ص) لا شیٔ من ب ا خالی نشوی که کبرئ
مطوی را موجبهٔ کلیه می سازی یا جزئیه نخستین از شکل چهارمست
از ضرب سومش چنین (ك) همه ب ج دوم از ضرب هشتمش چنین
(ك) برخی ب ج و اکر چنین حجت می آری (ص) لیس بعض ا ب

کبریٔ مطوی‌را موجبهٔ کلیه می‌سازی و بس پس آن قیاس از شکل چهارم باشد از ضرب ششمش چنین (ك) همه ب ج و اکر آن مقدمهٔ مذکوره بر محمول دعوی مشتمل باشد کبریست و صغریش مطویست نیز آن محمول درمقدمهٔ مذکوره موضوع کردد یا محمول اکر محمولست لاجرم حد اوسط دروی موضوع فتد پس صغریٔ مطوی درمیان شکل یکم وسوم محتملست چرا که حد اوسط را درصغریٔ مطوی اکر محمول اعتبارکنی از شکل یکم باشد ازضرب یکمش اکر مطلوب موجبهٔ کلیه باشد چنین بودکه دعوی میکنی همه ج ا وبر آن چنین حجت می آری (ك) همه ب ا وصغریٔ مطوی را موجبهٔ کلیه می سازی چنین (ص) همه ج ب یا از ضرب سومش اکر مطلوب موجبهٔ جزئیه باشد چنین بودکه دعوی میکنی برخی ج ا وبر آن چنین حجت می آری (ك) همه ب ا وصغریٔ مطوی‌را موجبهٔ جزئیه می سازی چنین (ص) برخی ج ب ودرین صورت احتمالی هست بشکل سوم بضرب سومش وقتی‌که حد اوسط را درصغریٔ مطوی موضوع اعتبارکنی یا از ضرب دومش اکر مطلوب سالبهٔ جزئیه باشد چنین بودکه دعوی میکنی لاشیٔ من ج ا وبر آن چنین حجت می آری (ك) لاشی من ب ا وصغریٔ مطوی‌را موجبهٔ کلیه می سازی چنین (ص) همه ج ب یا از ضرب چهارمش اکر مطلوب سالبهٔ جزئیه باشد چنین بودکه دعوی میکنی لیس بعض ج ا وبر آن چنین حجت می آری (ك) لاشیٔ من ب ا وصغری‌را موجبهٔ جزئیه می‌سازی چنین (ص) برخی ج ب ودرین صورت احتمالی هست بشکل سوم بضرب چهارمش و اکر حد اوسط را درصغریٔ مطوی موضوع اعتبارکنی آن قیاس از شکل سوم باشد ازضرب یکمش یا سوم یا پنجم اکر مطلوب موجبهٔ جزئیه باشد چنین بودکه دعوی

میکنی برخی ج ا وبر آن چنین حجت می آری (ك) همه ب ا وصغریٔ مطوی را موجبهٔ کلیه می سازی چنین (ص) همه ب ج پس آن قیاس از ضرب یکمش باشد و اکر چنین حجت می آری (ك) همه ب ا وصغری‌را موجبهٔ جزئیه می سازی چنین (ص) برخی ب ج آن زمان ازضرب سوم باشد و اکر چنین حجت می آری (ك) برخی ب ا وصغری‌را موجبهٔ کلیه می سازی چنین (ص) همه ب ج آن زمان از ضرب پنجم باشد و اکر مطلوب سالبهٔ جزئیه باشد آن قیاس از ضرب دومش باشد یا ازچهارم یا از ششم چنین بودکه دعوی میکنی لیس بعض ج ا وبر آن چنین حجت می آری (ك) لاشیٔ من ب ا و صغریٔ مطوی‌را موجبهٔ کلیه می سازی چنین (ص) همه ب ح آن قیاس ازضرب دومش باشد و اکر موجبهٔ جزئیه می‌سازی چنین (ص) برخی ب ج آن زمان ازضرب چهارمش باشد و اکر چنین حجت می آری (ك) لیس بعض ب ا وصغریٔ مطوی‌را موجبهٔ کلیه می‌سازی چنین (ص) همه ب ج آن زمان از ضرب ششمش باشد و اکر آن محمول در مقدمهٔ مذکوره موضوع باشد لاجرم حد واسط دروی محمول فتد پس صغریٔ مطوی بشکل چهارم خاصست بضرب یکمش یادوم اکر مطلوب موجبهٔ جزئیه باشد چنین بودکه دعوی میکنی برخی ج ا وبر آن چنین جبحت می آری (ك) همه ا ب وصغریٔ مطوی‌را موجبهٔ کلیه می سازی چنین (ص) همه ب ج آن زمان از ضرب یکمش باشد و اکر چنین حجت می آری (ك) برخی ا ب وصغری را موجبهٔ کلیه می‌سازی چنین (ص) همه ب ج آن زمان ازضرب دومش باشدکه بر تقدیر این بشکل دوم احتمالی نیست چون این شکل ایجابرا هیچ انتاج نمی کند و اکر مطلوب سالبه باشد صغریٔ مطوی درمیان شکل دوم از یك ضروب

چهارش و میان شکل چهارم از یك ضروب هشتش جز ضرب یکم ودومش محتملست چنین بودکه دعوی میکنی لاشیٔ من ج ا و بر آن حجت می آری (ك) لاشیٔ من ب ا پس قادر نهٔ که صغریٔ مطوی را موجبهٔ کلیه نمی سازی چنین (ص) همه ج ب پس آن قیاس از شکل دوم باشد از ضرب یکمش چراکه اتفاق ساختن کبری ودعوی درسلب کلی درصورة کردیدن محمول مطلوب درکبری موضوع بشکل دوم منحصرست بضرب یکمش واکر چنین حجت می آری (ك) همه ا ب آن قیاس محتملست درمیان شکل دوم از ضرب دومش ومیان شکل چهارم از ضرب سومش چنین بود (ص) لاشیٔ من ج ب (او) لاشیٔ من ب ج واین احتمال نیز براختلاف دو اعتبار حد اوسطست واکر چنین دعوی میکنی لیس بعض ج ا و بر آن چنین حجت می آری (ك) لاشیٔ من ا ب آن قیاس محتملست درمیان شکل دوم ازضرب سومش ومیان شکل چهارم ازضرب پنجمش چنین (ص) برخی ج ا (او) برخی ب ج واین احتمال نیز بر اختلاف مذکورست واکر چنین حجت می آری (ك) همه ا ب آن قیاس محتملست درمیان شکل دوم ازضرب چهارمش ومیان شکل چهارم ازضرب ششمش چنین (ص) لیس بعض ج ب (او) لیس بعض ب ج واین احتمال نیز بر اختلاف مذکورست واکر چنین حجت می آری (ك) لاشیٔ من ا ب خالی نشوی که صغریٔ مطوی را یا موجبهٔ کلیه می‌سازی چنین (ص) همه ب ج پس آن قیاس از شکل چهارم باشد از ضرب چهارمش ویا موجبهٔ جزئیه چنین (ص) برخی ب ج پس آن زمان ازضرب پنجمش باشد واکر چنین حجت می آری (ك) لیس بعض ب ا بایدت که صغریٔ مطوی را موجبهٔ کلیه می‌سازی چنین (ص) همه ب ج پس آن زمان ازضرب هفتمش باشد

واکر چنین حجت می آری (ك) برخی ا ب نیز بایدت که صغری را سالبهٔ کلیه می‌سازی چنین (ص) لاشیٔ من ج ب پس آن زمان ازضرب هشتمش باشد .

﴿ رد اشکال ﴾

بدانکه موضوع دعوی را صغریٔ قیاس مشتمل باشد ومحمولش کبری پس اکر حد اوسط در صغری محمول فتد ودرکبری موضوع موضوع مطلوب ومحمولش برحال خویشان بمانند یعنی موضوع بر موضوعی ماند ومحمول برمحمولی پس بعد سقوط حد اوسط نتیجه نمایان باشد بطریقهٔ آسانی ازین جهت این شکل را نام نخستین دهیدند واشکال سائره را بوی رد کردند مثل کل ج ب وکل ب ا فکل ج ا واکر امر بر عکس شود همه موضوع مطلوب ومحمولش ازحال خویشان کردانند یعنی موضوعش درصغری محمول کردد ومحمولش درکبر موضوع پس درهنکام نتیجه دهیدن بردّ شکل یکم محتاج ترست طریقش موضوع را در دو مقدمتش محمول سازی ومحمولش موضوع وازین جهت این شکل را درمرتبهٔ چهارم شمردند که درهمه مقدمتش بشکل یکم که میزان علومست خلاف دارد مثل کل ب ا وکل ج ب فبعض ا ج واکر حد اوسط درصغری وکبری محمول فتد موضوع مطلوب در صغری متغیر نشود بلکه برحال خویش بماند لیك محمولش درکبری موضوع کردد واز حال خود فتد پس درهنکام نتیجه دهیدن بردّ شکل یکم جزؤی محتاجست طریقش موضوع کبری را محمول سازی ومحمولش موضوع وازین جهت این شکل را در مرتبهٔ دوم شمردند واین نام دهیدند که دروی اخسّ اجزأ مطلوب که حدّ اکبرست متغیرشد واشرف اجزأش

که حد اصغرست برحال خود بماند مثل کل ج ب ولاشیٔ من ا ب فلاشیٔ من ج ا واگر حد اوسط در صغری وکبری موضوع فقد محمول مطلوب در کبری متغیّر نشود بلکه برحال خود بماند لیك موضوعش در صغری محمول گردد پس درهنگام نتیجه دهیدن بردّ شکل یکم محتاجست طریقش موضوع صغری را محمول سازی ومحمولش موضوع وازین سبب این شکل را درمرتبهٔ سیوم شمردند که اشرف اجزاء مطلوب ازحال خویش گردید گرچه اخس اجزاش برحال خود ماندست مثل کل ب ج وکل ب ا فبعض ج ا .

تمت

فيئاتى ٦٠ پاره

محل فروختى

بايزيدده حكاكار چارشوسنده كتابجى حسين افنديننك دكانيله سيد محمود افنديننك ٥١ نومرولى دكانيدر .

دردست استيذان بولنان اثرلرم

عبدالوهاب حاشيه‌سى (مرعشى) . زبدهٔ بهارستان . ابن سينا . هيئات اسلاميه . تغليط غلطات .